
УДК 159.9

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

доктор юридичних наук, заслужений юрист України,
ректор Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8923-5639>

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Розглянуто психологічне забезпечення службової діяльності працівників поліції як технологію (сукупність форм, методів, прийомів, алгоритмів) пошуку, вивчення, створення, збереження, підтримки й відновлення психологічного ресурсу особистості, необхідного для ефективного виконання цієї діяльності.

Ключові слова: службова діяльність, психологічне забезпечення, працівник поліції.

Перед Національною поліцією України, яка формується та розвивається у складних умовах соціально й економічно нестабільного суспільства, стоять складні завдання: забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. Успішність виконання цих завдань залежить, перш за все, від злагодженої роботи всіх її ланок – від вищого керівництва до кожного патрульного й дільничного офіцера. Тільки серйозна професійна та психологічна підготовка кадрів може забезпечити задоволення серйозних запитів суспільства до правоохоронної галузі. Усе вищесказане актуалізує питання професійної підготовки правоохоронців. Сьогодні замало забезпечити поліцейського знанням законів і хорошою фізичною формою. Вирішення проблеми підготовки майбутніх поліцейських до успішного здійснення професійної діяльності вимагає спрямування їх підготовки на розвиток певних індивідуальних якостей особистості, на забезпечення засобами адаптації до швидких змін у соціальному середовищі, на засвоєння технологій і прийомів обробки значних обсягів інформації тощо. Психологічними новоутвореннями в особистості поліцейського мають стати креативність мислення, раціональність поведінки, готовність іти на виважений ризик і почуття особистої відповідальності, вміння адаптуватися до швидких змін, психологічна стійкість, готовність до психічних перевантажень та стресових ситуацій і вміння з них виходити [1].

Професійна підготовка повинна стати одним із найважливіших етапів у загальній системі заходів щодо забезпечення професійної надійності сучасних правоохоронців. Поняття «модель спеціаліста» та «модель професійної діяльності фахівця» перебувають у тісному взаємозв'язку [2, с. 116].

Модель професійної діяльності спеціаліста є одним із джерел змісту його професійної підготовки, що має велике значення для ефективної організації та реалізації всього навчального процесу.

Службова діяльність, як і будь-яка інша професійна діяльність, являє собою багатoshарову, різноманітну реальність, що може проявлятися у різних іпостасях. Так, оперативно-розшукова, бойова, охоронна, пенітенціарна, рятувальна та інші діяльності

значною мірою різняться за психологічними умовами їх здійснення, відповідно, і зміст психологічної моделі кожного виду діяльності матиме якісну специфіку [3].

У структурному плані психологічна модель службової діяльності складається з якісно різних феноменів, які безпосередньо чи опосередковано впливають на психіку працівників поліції.

Основними їх характеристиками є такі рівні:

1) когнітивний (знання особливостей індивідуальної та групової психології протиборчої сторони, її сильних і слабких боків, звичні патерни і схеми дій; уявлення про соціальне тло й обставини виконання завдання; знання того, яке завдання, у взаємодії з ким, в якій послідовності, в якому часовому інтервалі, за допомогою яких засобів виконувати тощо);

2) мотиваційний (наявність широких соціальних, колективно-групових та індивідуальних мотивів якісного виконання завдання);

3) емоційно-вольовий (налаштованість на виконання завдання; вольові емоційні стани; вміння співробітників надавати взаємну психологічну підтримку; володіння працівниками прийомами емоційно-вольової саморегуляції);

4) операційний (майстерне володіння зброєю, спецтехнікою, прийомами рукопашного бою тощо) [1].

Рівень сформованості у співробітників первинних психологічних якостей виступає своєрідним «фільтром», крізь який здійснюється вплив на їхню поведінку всіх перелічених вище факторів. Саме від стану психічної готовності та стійкості залежить характер реакції правоохоронця на вторинні психологічні чинники: небезпеку для власного життя (здоров'я) та життя (здоров'я) близьких людей; новизну, несподіванку, раптовість настання екстремальної ситуації; участь у жорсткому насильстві щодо супротивника; вкрай високу відповідальність за результати своєї діяльності; суперечливість, гострий брак або надмірний надлишок життєво важливої інформації; поєднання декількох видів діяльності; гранично високий темп роботи. Перелічені фактори визначають рівень активності й успішності дій співробітників правоохоронних органів.

Керівники всіх рівнів і психологи повинні передбачити специфіку впливу факторів службової діяльності на поведінку

співробітників і прагнути надати їм позитивного мобілізуючого характеру. Оперативні, соціальні, ергономічні, фізіологічні та психологічні чинники активності працівників поліції діють у різний час із різною силою та в різних комбінаціях.

Психологія не обмежується виявленням закономірностей функціонування психіки правоохоронця в умовах службової діяльності. Вона бачить свою місію в тому, щоб розробити технологію застосування вироблених наукових рекомендацій у практиці вирішення службових завдань у різних галузях психології (юридичній, психології праці, військовій, спортивній психології, психології оперативно-розшукової діяльності тощо). Установлено, що, по-перше, ті ж самі люди, що спочатку мають однаковий рівень психологічної готовності до діяльності та психологічної стійкості до стрес-факторів цієї діяльності, матимуть різне психологічне навантаження й різні психологічні можливості під час вирішення різних завдань. По-друге, на психологічний стан людей, а отже, і на їх активність можна впливати як безпосередньо, так і опосередковано (через середовище та діяльність). По-третє, психологічне забезпечення діяльності не може зводитися лише до формування психологічних і професійних якостей фахівців.

Отже, ефективності вирішення службової діяльності можна досягти в різні способи: а) шляхом оптимізації психологічних можливостей співробітників (психологічної та професійної підготовки тощо); б) шляхом сприятливої зміни середовища (формування громадської думки та позитивного ставлення населення до оперативних дій, раціональна розстановка співробітників на етапах виконання службових завдань тощо); в) шляхом вибору найбільш адекватного для конкретних умов виду впливу на злочинців (психологічного, інформаційного, вогневого, спеціального і т. ін.).

Викладені вище положення дозволяють визначити психологічне забезпечення службової діяльності як технологію (сукупність форм, методів, прийомів, алгоритмів) пошуку, вивчення, створення, збереження, підтримки та відновлення психологічного ресурсу, необхідного для ефективного виконання цієї діяльності. За своєю суттю психологічне забезпечення являє собою цілеспрямовану, науково обґрунтовану, організовану трансформацію психологічного ресурсу зі стану потенційного в актуальний.

Таке розуміння психологічного забезпечення націлює керівників і психологів силових структур і підрозділів під час підготовки до виконання службових завдань уявляти психологічну модель майбутньої діяльності, уважно аналізувати психологічні аспекти кожного її елемента, вести цілеспрямований пошук психологічних ресурсів у кожному з них і планувати та здійснювати «багатоканалний» вплив на всі елементи моделі в інтересах досягнення поставленої мети. Таким чином, модельний підхід до дослідження психологічних аспектів службової діяльності дозволяє виділити і піддати аналізу, оцінюванню та в подальшому корекції всі найважливіші психологічні явища, характерні для вирішення службових завдань. Без моделювання психологічної феноменології службової діяльності не можна створювати ефективні системи її психологічного забезпечення. Керівники поліції та психологи, плануючи будь-який захід психологічного забезпечення, мають обґрунтовувати його з використанням психологічної моделі конкретного виду службової діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Клименко І. В. Модель службової діяльності як предиктор її психологічного забезпечення. *Право і Безпека*. 2017. № 3 (66). С. 133–139.
2. Корнєшук В. В. Моделювання в системі підготовки професійно надійного спеціаліста: теоретичний аспект. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2008. Вип. 14. С. 14–16.
3. Караяни А. Г. Теоретические основы психологического обеспечения служебной деятельности. *Юридическая психология*. 2013. № 3. С. 22–26.

Одержано 12.03.2018

Рассмотрено психологическое обеспечение служебной деятельности сотрудников полиции как технологию (совокупность форм, методов, приёмов, алгоритмов) поиска, изучения, создания, сохранения, поддержания и восстановления психологического ресурса личности, необходимого для эффективного выполнения данной деятельности.

Ключевые слова: служебная деятельность, психологическое обеспечение, сотрудник полиции.